

Türkiye’de 1928-2005 Yılları Arasında Yayımlanan Biyografik Danışma Kaynakları: Nicel Bir Analiz

Biographical Reference Sources Published Between 1928-2005 in Turkey:
A Quantitative Analysis

Dilek Köprülü

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 06800 Beytepe, Ankara.
dilek@hacettepe.edu.tr.

Öz: Çalışmanın amacı Türkiye’de 1928-2005 yılları arasında yayımlanan biyografik danışma kaynağı çeşitliliğini ortaya çıkarmaktır. Çalışmada betimleme yöntemi ve veri kaynağı olarak *Türkiye Bibliyografyası* kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda söz konusu yıllar arasında 3925 biyografik künye bulunmuştur. Bunların 642’si doğrudan bilgi veren (direkt) çeşitli biyografik danışma kaynakları (Ulusal konu biyografyası: 364, evrensel biyografya: 109, konu biyografyası: 87, ulusal biyografya: 82), 3283’ü ise tek kişi biyografyalardır. Ülkemizde biyografik danışma kaynaklarının çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum biyografik danışma hizmetlerini olumlu yönde etkileyecektir.

Anahtar sözcükler: Biyografya, biyografik danışma hizmetleri, direkt biyografik danışma kaynakları, indirekt biyografik danışma kaynakları

Abstract: *The aim of this study is to investigate the variation of biographical reference sources published between 1928-2005 in Turkey. The survey method was used. The data source used for the study is Türkiye Bibliyografyası. Some 3,925 biographical sources have been found, 642 of them were various direct biographical reference sources (national subject biographies: 364, universal biographies: 109, subject biographies: 87, national biographies: 82). Results show that various direct biographical reference sources have been published in that period and national subject biographies have reached the highest number. The rest (3,283) are subject biographies about Turkish individuals. The variety of biographical reference sources published in Turkey should be increased. This*

will positively effect the biographical reference services.

Keywords: *Biography, biographical reference services, biographical reference sources (direct), biographical reference sources (indirect).*

Giriş

Asırlardır insanlar evrensel ve kaçınılmaz bir olgu olan ünlü kişilerin hayatlarına ait merakını gidermek ve onlarla ilgili bilgi edinmek için kitap, makale ve ansiklopedi, sözlük, almanak, yıllık, rehber gibi bilgi kaynaklarına başvurmuşlardır (Olle, 1984, s. 81). Kütüphanelerin iyi bir biyografik danışma hizmeti verebilmeleri için biyografik danışma kaynağı dermesinin çekirdeğini oluşturan çeşitli temel kaynaklara sahip olmaları gerekmektedir (Sader, 1991, s. 155). Bunlar bilgileri doğrudan veren (direkt) ve biyografik bilgilerin bulunduğu kaynaklar hakkında bilgi veren (indirekt) kaynaklar yani biyografik indeksler olmak üzere ikiye ayrılır (Katz, 1991, s. 338). Doğrudan bilgi veren kaynaklar evrensel, uluslararası, ulusal biyografyalar ve konu biyografyalardır. Hem güncel hem de geriye dönük olabilen doğrudan bilgi veren kaynaklar form olarak da ikiye ayrılmaktadır: Kişiler hakkında kısa, rehber tarzında bilgi veren (kim kimdir tipi) kaynaklar ve kişilerin hayatlarına ait uzun ve detaylı bilgi veren (biyografik sözlük tipi) kaynaklar (Bopp ve Smith, 2001, s. 381). Doğrudan bilgi veren biyografik kaynaklar kısaca şöyle tanımlanabilir:

- Evrensel biyografyalar: Hem yaşayan hem ölmüş kişilere ait bilgileri ülke, zaman, dil sınırlaması yapmadan veren kaynaklardır (örneğin, *Webster’s Biographical Dictionary*)
- Uluslararası biyografyalar: Hayatta olup hem kendi ülkesinde hem de ülkesi dışında ünlü olan kişiler hakkında bilgi veren kaynaklardır (örneğin, *International Who’s Who?*).

- Ulusal biyografyalar: Belli bir ülkenin yaşayan veya ölmüş ünlü ve değerli kişilerine ait biyografik bilgi içeren kaynaklardır (örneğin, *Who’s Who in America*, *Who was Who in America*).
- Konu biyografyaları: Bir konu veya meslekte ün kazanmış yaşayan veya ölmüş kişilere ait bilgi veren ulusal veya uluslararası kapsamlı kaynaklardır (örneğin, *American Men and Women of Science*).

Biyografik sorular kütüphanelerde bu kaynak çeşitliliği sayesinde kolayca cevaplanabilmektedir. Biyografik danışma hizmetinin etkin bir biçimde verilebilmesi bu kaynak çeşitliliğinin yanında, hem deneyimli ve kaynaklar hakkında bilgi sahibi hem de mesleki bilgi ve beceriye sahip danışma kütüphanecilerinin varlığını gerektirmektedir (McDonald, 1980, s. 102).

Bu çalışmada amacımız Türkiye’de 1928-2005 yılları arasında yayımlanan biyografik kaynakların biyografik danışma kaynağı çeşitliliğine ne kadar uyduğunu ortaya çıkarmak, bu çeşitliliğin gerekliliğini ve bunun biyografik bilgiye erişimdeki önemini vurgulamaktır. Konuyla ilgili olarak yapılan literatür taramasında ülkemizde yapılmış bu tür bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yöntem

Çalışmada Türkiye’de 1928-2005 yılları arasında yayımlanmış doğrudan bilgi veren biyografik danışma kaynakları ve tek kişi biyografyalarıyla ilgili nicel bir analiz yapılmıştır. Kaynak olarak *Türkiye Bibliyografyası* (TB) kullanılmıştır. Dewey Onlu Sınıflandırma Sistemine göre düzenlenmiş olan TB’de biyografyalar, “920 Biyografya” bölümünde yer almaktadır. Burada biyografik danışma kaynağı türlerine göre bir düzenleme olmadığından, kaynak isimleri esas alınarak yapılan tarama sonucu elde edilen eserler türlerine göre onar yıllık gruplar halinde listelenmiştir.

Çalışma kapsamında biyografik kaynaklar şu kategoriler altında toplanmıştır: Evrensel, ulusal, konu ve ulusal konu biyografyaları. Ayrıca, genelde danışma kaynağı olarak değerlendirilmemekle birlikte, ünlü kişiler hakkında yazılmış kitaplar da tek kişi biyografyaları başlığı altında sınıflandırılmıştır.

Bulgular

TB’nin 1928-2005 senelerinin taranması sonucunda toplam 3925 biyografik kaynak elde edilmiştir. Doğrudan bilgi veren biyografik danışma kaynağı sayısı 642’dir. Bu sayının kaynak çeşitlerine göre dağılımı şöyledir: 364 ulusal konu biyografyası, 109 evrensel biyografya, 87 konu biyografyası ve 82 ulusal biyografya.

Doğrudan bilgi veren biyografik danışma kaynağı çeşitleriyle ilgili bulgular onar yıllık dönemlere ayrılarak karşılaştırılmıştır (Tablo 1).

Daha önce de verildiği gibi 1928-2005 yılları arasında 364 ulusal konu biyografyası yayımlanmıştır. 1928-1959

yılları arasında onar yıllık dönemlerde sırasıyla 23, 29 ve 27 adet yayımlanan ulusal konu biyografyaları 1960’larda artış göstermiş, bunu izleyen dönemlerde inişler ve çıkışlar göstermiştir.

Tablo 1. Dönemlere göre doğrudan bilgi veren biyografik danışma kaynakları (1928-2005)

Dönem	Evrensel	Konu	Ulusal	Ulusal konu
1928-1938	6	3	-	23
1939-1948	9	4	4	29
1949-1959	36	11	9	27
1960-1969	17	16	16	75
1970-1979	12	16	12	52
1980-1989	13	12	12	72
1990-1999	3	12	11	65
2000-2005	3	13	18	21

1928-2005 arasında 109 evrensel biyografya yayımlanmıştır. Onar yıllık dönemler içinde en çok yayın 1949-1959 yılları arasında yapıldığı (36 adet), 2005’e doğru yayın sayısının giderek azaldığı görülmektedir.

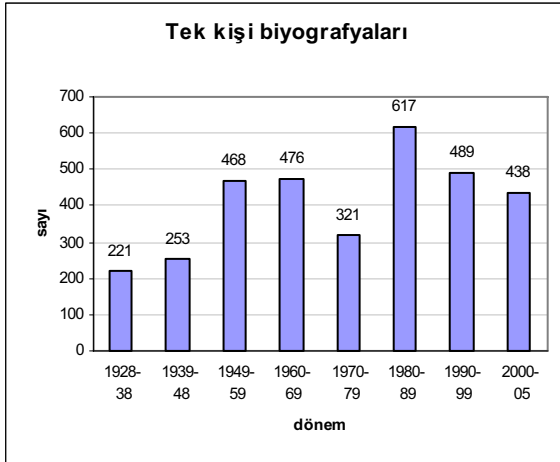
Konu biyografyalarının yayın sayısı 1960-1979 yılları arasındaki dönemlerde en yüksek sayıya ulaşmış, izleyen yıllarda nispeten azalmıştır.

1960’a kadar az sayıda yayımlanan ulusal biyografyaların sayısı 1960-1969 arasında artarak 16’ya ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda düşüş gösteren bu sayı 2000-2005 yılları arasında 18’e yükselmiştir. Bunlar güncel ve geriye dönük olarak hem kısa hem de uzun bilgiler içeren kaynakların tamamına ait sayılardır.

Toplam sayısı 3283’ü bulan tek kişi biyografyaları 1980-1989 yılları arasında 617’ye ulaşmıştır (Şekil 1). Tarama sırasındaki gözlemlerimize göre, Atatürk’ün doğumunun 100. yılının bu döneme rastlaması bu sayının yüksek olmasının en başta gelen nedenidir. 1949-1959 arasındaki önemli yayın artışının (468 adet) nedeni de yine gözlemlerimize göre İstanbul’un fethinin 500. yılının bu döneme rastlaması ve Fatih Sultan Mehmet ile ilgili çok sayıda yayın yapılmış olmasıdır. Tek kişi biyografyalarının yayın sayıları diğer onar yıllık dönemlerde de tüm biyografik danışma kaynağı türlerine göre daha yüksektir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de 1928-2005 yılları arasında yayımlanan biyografik danışma kaynaklarıyla ilgili olarak yapılan nicel analiz sonunda 3925 eser yayımlandığı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde Derleme Yasası uzun zamandır gerektiği gibi işlemediğinden konuyla ilgili tam sayıya ulaşamamış olunabilir.

Şekil 1. Dönemlere göre tek kişi biyografyası yayın sayıları (1928-2005)

1928-2005 yılları arasında yayımlanan doğrudan bilgi veren biyografik kaynaklar arasında ulusal konu biyografyalarının sayısının diğer türlerden yüksek olması, bir bilgi kaynağı olarak bu tür eserlere gereksinim duyulduğunu göstermektedir.

Yapılan analiz çalışmasından elde edilen önemli bir sonuç da tek kişiye ait yazılmış kitap sayısının tüm biyografik danışma kaynağı sayısından fazla olmasıdır (3283 adet). Bu sonuç Türkiye’de ünlü ve değerli insanların hayat hikâyelerine ilgi olduğunu göstermektedir. Bu konuda kütüphanecilere ve kullanıcılara büyük kolaylık sağlayacak, kişiler hakkında yazılmış kitap ve makalelerin bibliyografik künyelerini içeren biyografik indekslere gereksinim vardır (Sheehy, 1986, s. 280). Bu kaynakların ülkemizde ulusal biyografik bilgiye ulaşmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de biyografya konusu danışma eseri kapsamında pek ele alınmadığı, bilinçli olarak biyografik danışma kaynağı oluşturacak bir otorite ve bu kaynakların yayımlanması ile ilgili kural ve yaptırımlar olmadığı için mesleğimizin bu konudaki eksikliği uzun zamandan beri devam etmektedir. Mesleki bilgi ve özen gerektiren bu kaynaklar kütüphanecilerin danışmanlığında, kütüphanecilik dernekleri ve/veya Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleriyle işbirliği içinde hazırlanmalıdır. Biyografik kaynakların hazırlanması ve yayımlanması ulusal bilgi politikaları içine alınmalıdır.

Biyografik kaynaklar değerli, örnek ve önder olarak ün kazanmış kişilerin sadece hayatlarını ve başarılarını değil, yaşadıkları zaman dilimlerinin özelliklerini gelecek nesillere aktaran bir bilgi kaynağı olarak da ayrı bir önem taşır. Biyografik danışma kaynakları biyografik bilgileri değişik form ve şekillerde kullanıcılara sunarak biyografik bilgiye erişimi, dolayısıyla biyografik danışma hizmetlerini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle ülkemizde de evrensel mesleki standartlar ölçüsünde çeşitli biyografik danışma kaynakları yayımlanmalıdır.

Kaynakça

- Bopp, R.E. ve Smith, L.C. (2001). *Reference and information services*. New York: Libraries Unlimited.
- Katz, W.A. (1992). *Introduction to reference work: Vol. 1. Basic information sources* (6th ed). New York: McGraw-Hill.
- McDonald, B.I. (1980). Biographical reference works. H. Garvin (Ed.), *Printed reference materials: Handbook on library practica* içinde (s. 102-110). London: Library Association.
- Olle, J.G. (1984). *A guide to sources information in libraries*. London: Gover.
- Sader, M. (Ed.). (1991). *Topical reference books*. New York: Bowker.
- Sheehy, E. (1986). *Guide to reference books* (10th ed.). New York: ALA.
- Türkiye Bibliyografyası*. (1928-2005). Ankara: Milli Kütüphane.